

ellen harcolt a Felvidéken, meg is sebesült, de amikor bevonultak a románok meg a Horthy, letartóztatták, amiért együttműködött a vörös hordákkal, akik elveszejtették az országot. Az Ilus meg a fater már megvoltak, az Ernő épp akkor született, a Nagyi minden létező kapcsolatát megmozgatta, hogy kiengedjék.

Bár a Nagyi meglepődve hallgatja a saját életét, csodálkozása annak szól, hogy mi minden történt vele, mennyi mindenre nem is emlékezett már, meg hogy a technika csodája révén mindezt most visszahallhatja, hogy ez az egész füstbe ment élet ilyen szépen megvan egy magnókazettán. De arról szó sincs, hogy nem ismeri föl magát benne. Ő azonos az életével, de ha én turkálók a múltamban, csak idegen, egymással össze nem függő történetfoszlányokra találok. Neki a folyamatos történelmi tébolyban is egyik nap következik a másiktól, mindig azt tette, amit tennie kellett, de nekem az ország legeseménytelenebb és -érdektelenebb korszakában is a napjaim leválnak, szét-esnek, nincs közük se egymáshoz, se hozzám, mindig úgy érzem, hogy valami egészen mást kéne csinálnom, mindig mindent újra kéne kezdenem.

Ayhan Gökhan

DAL EGY HALOTT BARÁTRÓL

Rég nem beszéltünk, rég. Hát régóta, de te
Hogy meg is halj közben, gondolta a fene!
Nem gondoltam volna, hogy ennyire régen.
Te se gondoltad, mi? Hát ennyire régen...

Hívjál fel, mondanám, de meghaltál, mondom.
Nem nézem meg, hogyan fekszel a koporsón.
Voltál voltodiglan. Tényleg benne? Tényleg!
Oda test és szellem, és oda a lényeg.

Mikor találkoztunk... Mikor, melyik nyáron?
A neved volt, Matyi, a kedvenc királyom!
Most mondjam azt, te vagy a kedvenc halottam?
Nem mondom. De mégis. Vagy hát... visszavontam.

DIALÓGUS

*a körülményekhez képest... na de ilyet – Matyi!
a körülményekhez képest sem vagy, beszélsz itt
hülyeségeket.*

A BOLDOGSÁG KÖVETKEZMÉNYEI

Kérsz egy szál cigarettát?
Nem, nem, már leszokóban.
 Túlélve a barátság.

BIBÓ ISTVÁN ÉS MARSOVSZKY MIKLÓS LEVELEZÉSE

Sajtó alá rendezte Bibó István (ifj.)

Bibó István hagyatékában – életrajzából megérthető módon – kevés az olyan levél, amely hozzá közel álló, vele azonos szellemi rangú kor- és pályatársakkal, barátokkal és szellemi partnerekkel folytatott eszmecserékbe adna bepillantást. Kivétel ez alól ifjúkora – azaz a 30-as évek, egyetemi tanulmányainak és pályakezdésének esztendei –, főleg barátaival való levelezése révén; de ez az időszak hamar lezárult a 40-es évek elején, Reitzer Béla munkaszolgálatban bekövetkezett tragikus pusztulásával, illetve Erdei Ferenc – másképpen tragikus – kommunistává válásával és a világháborúval.

Az itt közölt Bibó–Marsovszky-levelezés az említett kivételek közé tartozik először is annyiban, hogy nagyobbik része szintén a 30-as évekből való. A háború azonban ebben a levelezésben is hosszú szünetet okozott, s bár mindketten életben maradtak, és gondolkodásmódjuk sem változott meg, az 1945–46-ban újra felvett személyes és levélkapcsolatnak a háború utáni reményeségek szertefoszlásával ismét meg kellett szakadnia. Sem a Rákosi-, sem a Kádárrendszer nem kedvezett az írásos szabad gondolatcserének. Az efölött tünődő utókor még örülhet, hogy Bibó István a Budapesten, illetve Vácott vagy Márianosztrán lakó

barátaival – legalább szóban – tudott olykor véleményt cserélni. Az emigrációt választó vagy abba kényszerült barátaival azonban (Horváth Barna, Szabó Zoltán, Marsovszky Miklós) még erre sem volt lehetősége. Arra, hogy ezek a barátságok nem szűntek meg, hanem intenzív bűvópataként a diktatúrák alatt is tovább éltek, s az igazi barátok a közös emlékek révén később is folyamatosan hatottak egymásra, az itt közölt levelezés négy utolsó darabjában is találunk bizonyítékot.

Kivétel ez a levelezés abból a szempontból is, hogy Bibó István levelei is fennmaradtak Marsovszky Miklósnál, és özvegye szívességéből a 80-as években hozzánk kerülhettek – Borbíró Virgilék, Szabó Zoltán és Keszthelyi Nándor néhány levelével együtt. Szándékom szerint a Bibó István halála óta összegyűjtött – sajnos, nem túl sok, és nagyrészt már publikált – levelekkel együtt, a szükséges rendezés után ezek is az MTA könyvtárának kéziratárába fognak kerülni.

Marsovszky Miklós (1895–1972) Bibó István nagynénjének, Bierbauer (Borbíró) Virgilnének és férjének baráti köréhez tartozott. 1927 óta Párizsban élt, s Bierbauerék küldték hozzá Bibó Istvánt első párizsi